

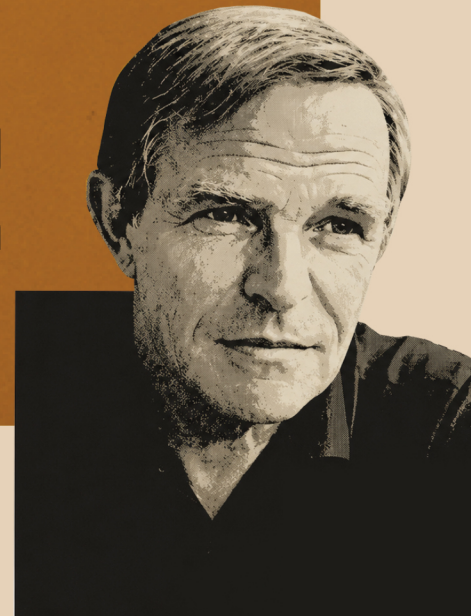

ISBN 9789617191172
9 789617 191172

MODERNIZEM V MARIBORU

Čas od Kosovela do Kraševca

Dr. Eva Sapač, Dr. Mateja Neža Sitar, Katja Berden, Barbara Lečnik

Modernizem v Mariboru. Čas od Kosovela do Kraševca

Strokovni sodelavci: Špela Valadžija, Sabina Lešnik, mag. Nina Gostenčnik, Rok Ratej

Izdala in založila: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Maribor in Pokrajinski arhiv Maribor

Odgovarjata: Svjetlana Kurelac (ZVKDS, Območna enota Maribor) in mag. Nina Gostenčnik (Pokrajinski arhiv Maribor)

Urednica: Mateja Neža Sitar

Lektoriranje: mag. Boštjan Zajšek

Oblikovalska zasnova, grafično oblikovanje, kolaži in prelom: Barbara Lečnik

Tisk: Versaprint d. o. o., Pesnica pri Mariboru

Naklada: 500 izvodov

Brezplačen izvod

ISBN: 978-961-7191-17-2

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

72.036(497.4)Maribor)

MODERNIZEM v Mariboru : čas od Kosovela do Kraševca / [Eva Sapač ... [et al.] ; urednica Mateja Neža Sitar]. - Maribor : Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota : Pokrajinski arhiv, 2026

ISBN 978-961-7191-17-2 (Pokrajinski arhiv Maribor)

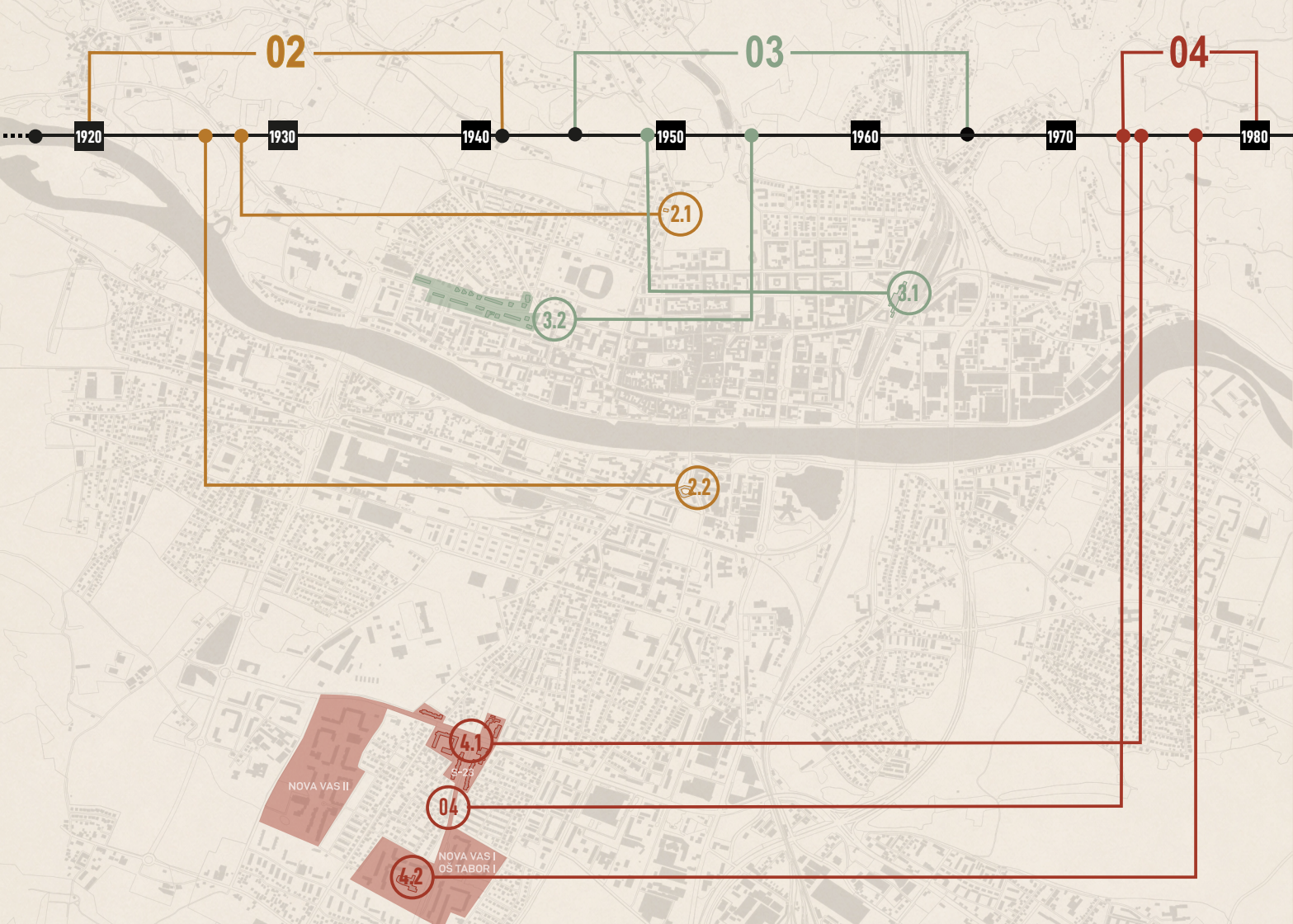
COBISS.SI-ID 286878723

Zavod za varstvo
kulturne dediščine Slovenije
Služba za kulturno dediščino
Območna enota Maribor

MODERNIZEM V MARIBORU

Čas od Kosovela do Kraševca

01

MODERNIZEM – PRELOM S TRADICIJO

4

1.1 ČAS OD KOSOVELA DO KRAŠEVCA

6

02

OBDOBJE MED OBEMA SVETOVNIMA VOJNAMA

9

2.1 HUTTERJEVA VILA Z VRTOM

10

2.2 MARIBORSKI DVOR

12

03

POVOJNA IZGRADNJA MARIBORA

15

3.1 NOVA ŽELEZNIŠKA POSTAJA MARIBOR

16

3.2 STANOVANJSKA ČETRTO OB GOSPOSVETSKI CESTI

18

04

MARIBOR NA POTI V SODOBNOST

21

PROJEKT MARIBOR-JUG

21

4.1 SOSESKA S-23

22

4.2 OSNOVNA ŠOLA TABOR I

24

Modernizem se kot celostni družbeni, kulturni in umetnostni premik v obdobju med obema svetovnjima vojnama izraža v prelomu s tradicijo 19. stoletja ter iskanju povsem novih ustvarjalnih izrazov, ki bi ustrezali hitremu ritmu industrializiranega in tehnološko naprednega sveta. Novi miselni koncepti, vprašanja o vrednotah sveta, o dojemanju nezavednega (Sigmund Freud), časa, prostora in gravitacije (teorija relativnosti Alberta Einsteina) ter vse bolj kritično motrenje družbe se odražajo v vzniku nove estetike, novih načinov izražanja v literarnih delih, filozofskih refleksijah, abstrahiranih podobah umetnosti in v vse bolj izčiščenih oblikah arhitekture, ki zavrača dekoracijo in se osredotoča na potrebe uporabnika. Arhitektura, urbanistične zasnove mest in krajinsko arhitekturne ureditve upoštevajo hitrejši življenjski ritem nove družbe, novih družbenih skupin (npr. srednjega sloja oziroma delavskega razreda) in se prilagajajo novemu načinu bivanja. Nove forme omogoči napredek v razvoju gradbenih materialov, armatur in tehnologij (beton, aluminij, jeklo, velike steklene površine). Armirani beton je odprl pot novim prostorskim zasnovam, prednapetim konstrukcijam in odprtim tlorisom. Intenzivno spreminjajoči se duh časa je ob skokovitem tehnološkem razvoju 20. stoletja močno zaznamoval novo izraznost in vizualno pojavnost likovne umetnosti ter arhitekture, sicer pa iskanje novega izraza poteka na vseh nivojih družbe. Modernistični arhitekt se posveča potrebam novega sveta, ki so povezane s spremenjenim načinom življenja, s čimer dodobra preoblikuje človekovo bivalno okolje tako na nivoju zasebnega kot javnega,

posameznika in skupnosti. V skladu z vizijo takratne politične oblasti se v urbanem okolju za večje število ljudi, ki se pričnejo z delom v tovarnah množično priseljevati v mesta, gradijo stanovanjske, administrativne, zdravstvene, izobraževalne stavbe, športne in industrijske hale ter stolpnice. Gre za arhitekturo racionalne in funkcionalne preprostosti v službi uporabnosti, katere glavne značilnosti so med drugim čiste linije, ravne strehe, odprtost prostorov, velike okenske odprtine in vključevanje zelenih površin v načrtovanje. Kot posebni arhitekturni tip se pojavijo blokovska naselja, od sedemdesetih let 20. stoletja dalje tudi soseske, v okviru katerih je poudarek na zagotavljanju javnega in odprtega prostora za druženje in preživljanje prostega časa.

Arhitekturne zasnove novih javnih objektov enakovredno vključujejo arhitekturno, infrastrukturno in krajinsko arhitekturno oblikovanje zunanjih odprtih in zelenih površin. Modernizem je radikalno prekinil s klasičnimi, historističnimi parkovnimi oblikami in naravo redefiniral kot funkcionalen odprt prostor. Stavbe, ki se odmikajo od uličnih nizov, tvorijo napol javne in javne odprte (pred)prostore stavb. Odprte zelene površine, krajine večstanovanjskih bivališč in javnih stavb, s tratnimi ploskvami ter volumni dreves in grmovnic, tvorno sooblikujejo podobo mesta. Krajina je organsko naravno nasprotje grajenim, praviloma kubičnim prvinam. Deluje izravnalno in nevtralizira trdoto grajenega, ne glede na to, kako kvalitetno je oblikovano.

Ob premišljenem hkratnem načrtovanju in oblikovanju grajenega in naravnega prvini med seboj ne tekmujeta, temveč se dopolnjujeta. Prav to je odlika modernističnega urbanizma in arhitekture. Na drugi strani princip oblikovanja enodružinskega bivališča prav tako sloni na spojitvi grajenega in odprtega prostora, le da se stavba z odmikom od uličnega niza umika in zapira vase z namenom zagotavljanja zasebnosti. Ob tehnološkem optimizmu, ki omogoča pospešen razvoj gradbeništva in arhitekture, je s krizo, ki jo prinese prva svetovna vojna, hkrati zaslutiti negotovost. Z odkritjem in raziskovanjem nezavednega se pozornost z zunanjega obrne v svet podzavesti. Prva svetovna vojna je razgalila veliko nesmiselnost imperializma. Razpad vrednot meščanske družbe in absurdi modernega sveta se kažejo kot upor v umetnosti, ki najbolj pristno in odkrito razgalja družbo.

Za učinkovitejše posredovanje pomembnih sporočil se uveljavljajo nove tehnike, kot so fotomontaža, kolaž in instalacije, ki prinašajo nove umetniške izraze. Različne umetniške panoge se povezujejo v multidisciplinarnih umetniških delih, akcijah, performansih. Vizualna umetnost se povezuje s poezijo in glasbo, kar odlično udejanji konstruktivizem, ter z gledališčem in grafičnim oblikovanjem, kot na primer v mednarodni avantgardistični reviji Tank, pri kateri so sodelovali slikar in grafik Avgust Černigoj, arhitekt in scenograf Ivo Spinčič, pesnik Srečko Kosovel in gledališčnik Ferdo Delak. V slovenskem prostoru se pojavljajo inovativna gibanja, ki želijo s šokantnimi

prijemi približati umetnost resničnemu življenju in jo povezati z družbenimi spremembami. Opozarjajo ter prevprašujejo aktualne teme na stičišču umetnosti, politike in življenja. Nov izraz, nova oblika, nova vsebina zavračajo tradicionalno. V glasbo uvajajo atonalnost, v literarnem jeziku ukinejo klasično pripovedno strukturo in slovnico, v likovnem pa realistično in narativno upodabljanje nadomeščajo s poenostavljanjem na bistveno, na čisti izraz s simbolnim, konceptualnim in abstraktnim jezikom. Resnica sveta in človeka se najbolj pristno izkazuje ravno skozi umetnost, ki potiska človeštvo v soočanje, v rast in zorenje. Takšen izjemen primer umetnika je pesnik Srečko Kosovel (1904–1926). Deloval je v krogu umetnikov slovenske avantgarde na začetku 20. stoletja, v katerem so bili poleg že omenjenih Delaka in Černigoja še Josip Vidmar, Anton Podbevšek in Marij Kogoj.

Ob stoletnici Kosovelove smrti se v letu 2026 spominjamo njegove poezije, ki kljub pesnikovi rosi mladosti odseva njegovo tankočutno razumevanje družbe, poznavanje človeške narave, doživljanje razkroja sveta in »izkoreninjenost evropskega človeka« (Vrečko, 2011). Kosovel je prepoznan kot ikona slovenske moderne poezije in kot avtor večplastnih pesniških besedil. V njegovi poeziji se zrcalijo problemi družbe, soočanje s stvarnim svetom in težnja k rešitvi človeštva. Kosovelova poezija nosi tudi za današnji čas pomembno univerzalno sporočilo: kako ostati človek, kako se zavzemati za prave vrednote in soustvarjati zdravo skupnost. Med njegove bolj prelomne spadajo t. i. konstruktivistične pesmi (konsi). V celoti so izšle šele leta 1967 v zbirki Integrali '26, ki jo je uredil in s spremno besedo opremil

Anton Ocvirk, literarni zgodovinar in utemeljitelj slovenske primerjalne književnosti. K oblikovanju je povabil v Mariboru rojenega Jožeta Brumna, arhitekta, kiparja, pedagoga, predvsem pa enega najvplivnejših pionirjev slovenskega modernističnega grafičnega oblikovanja (Černe Oven, 2024). Z Integrali sta

ustvarila presežek v oblikovanju knjig na področju tedanje Jugoslavije. Kot ugotavlja literarni zgodovinar Janez Vrečko v duhu novih dognanj, se je Kosovel v svoji poeziji skliceval tudi na Einsteina, na pojem gravitacije, na prostor-čas, povezoval je geometrijo in fiziko, se posvečal analizi prostora (npr. gibanje v nasprotju z newtonsko statiko). Poezijo je izenačeval z arhitekturo in osnoval idejo o »novem konstruktivnem človeku« (Vrečko, 2026). V svojih kompozicijsko zasnovanih pesmih je uresničil idejo, da sta vsebina in oblika ena celota, **vsebina = oblika**, kar je Brumen inovativno vizualno nadgradil v grafični podobi knjige. V prepletu z arhitekturo je za nas posebej zanimivo, da je pesnik v konsih dobesedno uporabljal arhitekturne in tehnične izraze, pesmi so videti kot arhitekturni načrti ali kolaži, sestavljeni iz besed. Pisanje je postalo »konstrukcija«, katere vsaka beseda ima svoj strukturni namen. Ne glede na vrsto izražanja v umetnosti je v duhu časa prevladalo načelo forma sledi funkciji, sočasno uveljavljeno in udejanjeno v novem valu arhitekture in urbanizma.

Kosovel se s svojo novo poetiko zavzema za prenovo človeštva, arhitekturni modernizem pa za prenovo družbe v smislu snovanja stavb in ambientov po meri ter potrebah modernega človeka. Če je kot uvod izpostavljen Kosovelov jubilej, pa sklepni del posvečamo mariborskemu arhitektu, saj ob izidu publikacije mineva deset let od smrti Branka Kraševca (1927–2016). Posvečal se je razvoju fasadnih sistemov, zlasti fasadnih oblog iz aluminijeve

pločvine in litega aluminija, s katerimi je dosegel mednarodni vpliv. Med letoma 1958 in 1978 je deloval pod okriljem tovarne Impol, edinega podjetja v Jugoslaviji, ki se je ukvarjalo tudi z razvojem uporabe aluminija v gradbeništvu. Rezultat je bilo izjemno uspešno sožitje in inovativnost tako Impolove tehnologije kot tudi Kraševčevega oblikovanja s pionirsko uporabo aluminija kot arhitekturno umetnostnega materiala in potenciala. Kraševac velja za avtorja prve obešene fasadne obloge iz samonosilnih fasadnih aluminijevih elementov na območju nekdanje Jugoslavije. Takšen fasadni ovoj je bil v letih 1960 in 1961 prvič vgrajen na poslovni stavbi Metalke v Ljubljani. Njegove aluminijeve fasade, ki jim je ostal zvest vse življenje, so se z leti ohranile in celo pridobile oblikovalsko odličnost in materialno kakovost ter trajnost, zato tudi ne preseneča, da so fasade mnogih objektov, ki imajo status kulturne dediščine, bistveni in neločljivi del arhitekture.

Dediščina 20. stoletja prav tako zahteva konservatorsko vrednotenje in zaščito, pri čemer se v primerjavi s starejšimi slogovnimi obdobji poleg likovnih vrednot enakovredno obravnavajo tudi funkcija, socialne in zgodovinske ter tehnične vrednote objektov in celote. Kot priče razvoja prostora, miselnosti in gradnje nizamo izbrane spomenike, s katerimi vzpodbujamo javno razmišljanje o razvoju novih vsebin, ki narekujejo razvoj novih oblik, meril in postulatov ter novo estetiko, ki vznikne s spreminjanjem družbe.

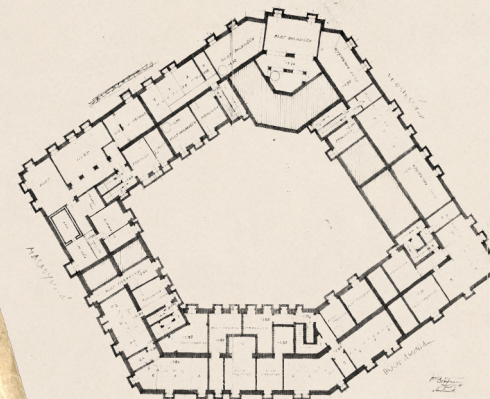

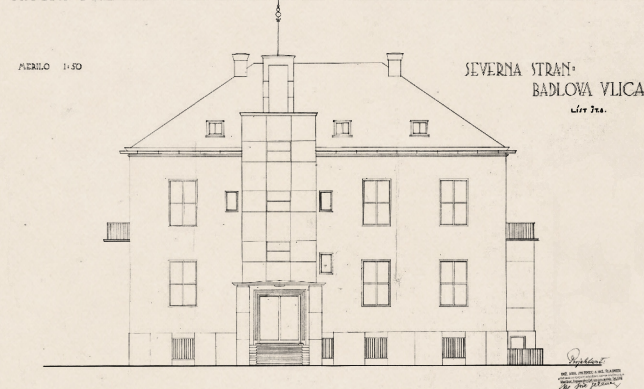
02

OBDOBJE MED OBEMA SVETOVNIMA VOJNAMA

Ne glede na intenziviranje narodnostne problematike in družbenopolitična trenja, ki so se v 20. stoletju pojavljala tudi v Mariboru, modernistična arhitektura med obema svetovnima vojnoma in kasneje pri vseh avtorjih pomeni radikalen prelom s historizmom, ki se je zgledoval in črpal vzore iz preteklih obdobj. V novi dobi funkcionalizma poudarek ni več na dekorativnih fasadah in simetriji, oblikovanje stavbe sledi vsebini, kar je mogoče hitro razbrati tako iz zunanjščine kot tudi notranjščine, razporeditve prostorov in novih tlorisnih zasnov. Pojavijo se čiste geometrijske linije in napredne bivanjske zasnove, ki jih omogočajo najsodobnejše tehnologije in materiali. Tudi prva generacija pri nas šolanih slovenskih arhitektov je v Mariboru v času med vojnoma uveljavljala načela in spoznanja takratne sodobne arhitekture. V tem kontekstu izstopata Plečnikova učenca Saša Dev in Jaroslav Černigoj. Enako pomemben je tudi prispevek deloma tujih in domačih arhitektov, ki so se šolali drugod. Erwin Fabrici je bil avstrijski arhitekt iz Gradca, ki je v medvojnem obdobju vidno zaznamoval mariborsko arhitekturo. Študiral je v Gradcu in na Tehniški visoki šoli na Dunaju ter kasneje doktoriral na Tehniški visoki šoli v Münchnu. Diplomant graške šole je bil tudi Herbert Drogenik. Potrebno je izpostaviti še Jožeta Jelenca in predstavnika mlajše generacije Ljuba Humka; slednja sta mariborsko arhitekturo obogatila z vplivom češke arhitekturne šole iz Prage. Svoj pečat je mestu z zgradbo Mariborskega dvora dodal Josip Costaperaria, ki je študiral na Tehniški visoki šoli na Dunaju in kasneje pri Ottu Wagnerju.

NAČRT PREZIDAVE VILE G. J. HVITNERJA VELEINHVT. »MARIBORV TRVBARJEVA«

HUTTERJEVA VILLA Z VRTOM

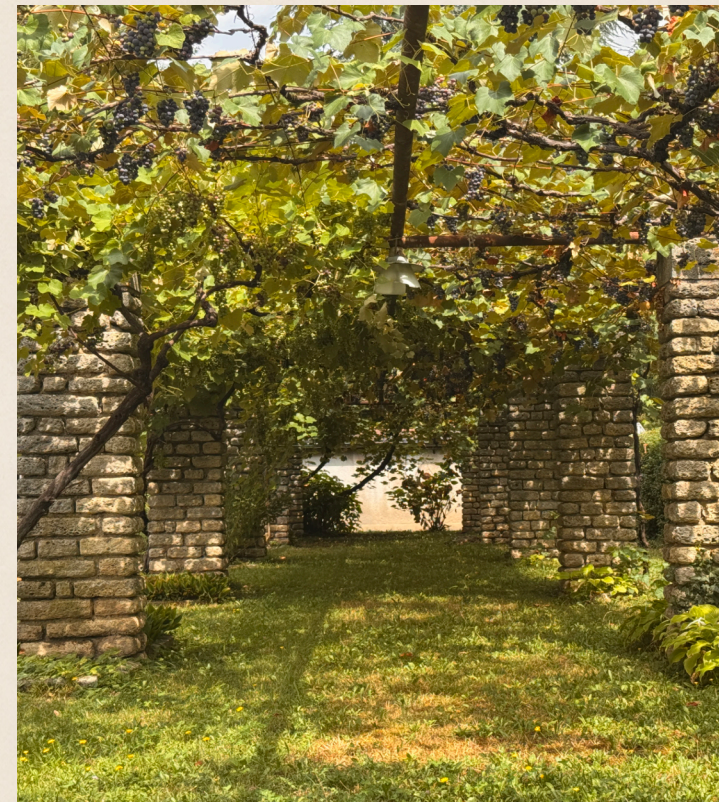
Marčičeva ulica 1, 2000 Maribor

Vila je zadržana mojstrovina v modernističnem slogu, ki tudi vizualno izkazuje novo, funkcionalno tendenco po bivanjskem ugodju premožnega meščanstva. Odraža se tako v konceptu arhitekturne zunanjsčine in notranjščine, vključno z nadstandardno notranjo opremo, kot tudi v zasnovi bivanjskega vrta, ki je funkcionalno povezan z notranjščino. Arhitekt zasnove je Erwin Fabrice. Načrte za vilo je podpisalo gradbeno podjetje Jožeta Jelenca in Vladimirja Šlajmerja leta 1928. V vhodni osi vilo členi in poudarja izstopajoči del fasade, stopniščni rizalit, pred katerim je na štirih z marmorjem obloženih betonskih slopih in dveh vhodnih pilastrih ravna nadstrešnica, ki vodi do vhoda. Glavni vhod krasijo izvirna masivna dvokrilna vrata iz bronsirane kovine. Stopnice in tlak so iz belega marmorja. Bistveno vrednost vili daje kakovostno oblikovanje notranjščine, vključno z dekoracijo in sodobno opremo, ki naj bi omogočila največje možno bivalno udobje, kot sta ga nudili tedanja tehnologija in arhitektura. Vila je opremljena s še vedno ohranjeno najsodobnejšo bivalno opremo, ki sledi trendom tistega časa: centralno kurjavo na trdo gorivo, sodobno vodovodno in električno napeljavo ter izjemno naprednim mehanizmom za velika potopna okna salona, ki ga je mogoče brez ovir odpreti in povezati z ambientom vrta. Ohranjena je tudi strojnica prvega jedilnega dvigala. Vila je tipičen primer celostno zasnovane modernistične enodružinske gradnje, pri kateri se zunanjščina in notranjščina povežeta v funkcionalno in oblikovno celoto. Salon se z velikimi potopnimi okni odpre v sočasno načrtovan vrt, ki se s prilagajanjem terena poveže in spoji s hišnim prostorom. Ureditev bivanjskega vrta je zasnovala vrtna oblikovalka Ilse Fischerauer.

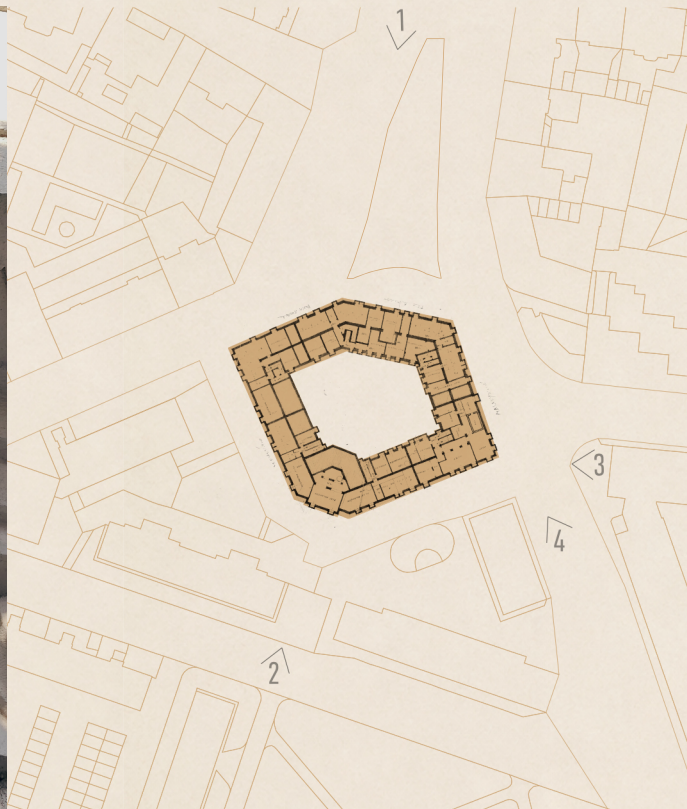

S tlakovci, ploščami iz peščenca in rastlinjem je uredila prostor na severni strani vile ob glavnem vhodu. Na južni, vrtni strani je oblikovala dvignjeno zatravljeno teraso, kjer je bila na vzhodnem robu postavljena pergola z zidanimi slopi, kovinsko konstrukcijo in lučmi. Izredno premišljena zasnova uporabniku omogoča rabo različnih delov vrta glede na namen (igre z žogo, sprejemanje gostov, miren počitek) in letni čas (senčni kotički poleti, osončena terasa pozimi). Vrt ni v bivanjski funkciji in je posledično pomanjkljivo vzdrževan in le deloma ohranjen.

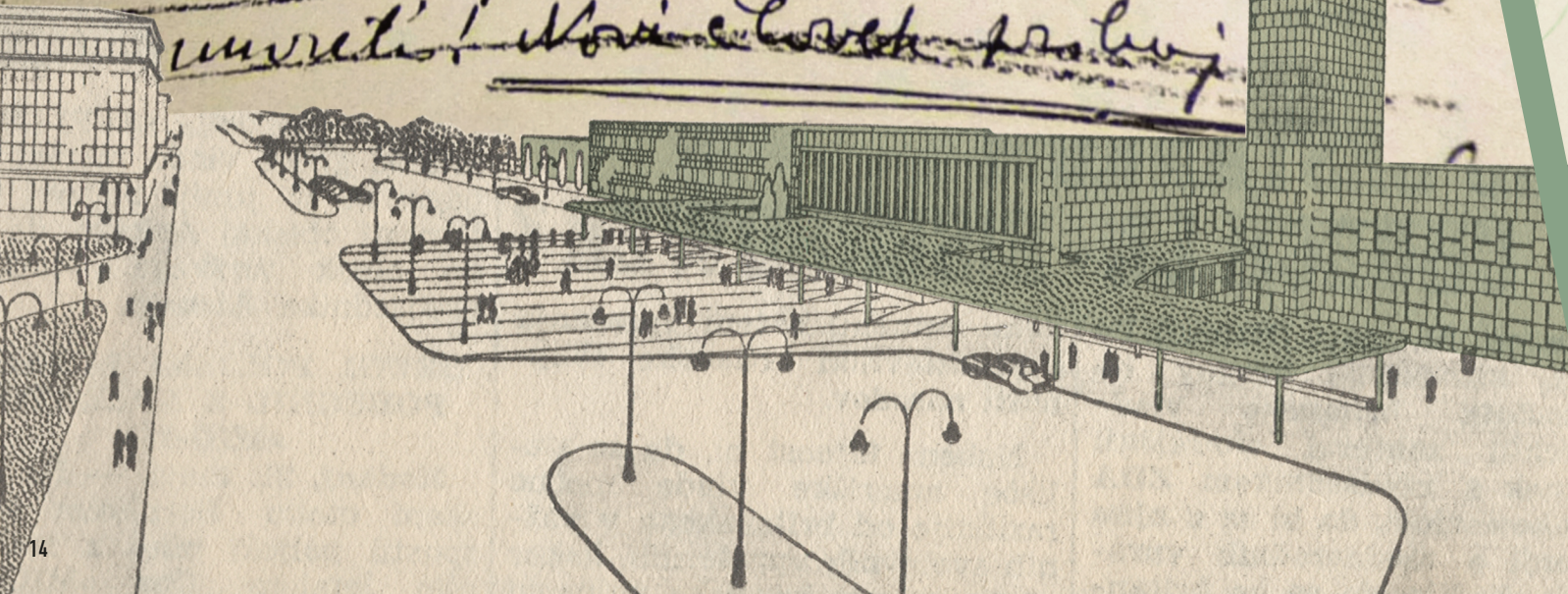
Ilse Fischerauer je prva in ena najpomembnejših vrtnih oblikovalk v Sloveniji. Znale so njene ureditve vrtov ob mestnih vilah in podeželskih hišah. Vrtove je načrtovala za zdravnike, odvetnike in premožne industrialce ter svoj vrt na Jeruzalemu. Njene zasnove izkazujejo poteze tako imenovanega arhitektonskega vrtnega sloga, ki se je v srednjeevropskem prostoru uveljavil med obema vojnoma. Značilnosti arhitektonskega vrta so vzpostavljane funkcionalne povezave med hišo in vrtom v bivalno celoto, geometrizirana zasnova, zidane pergole, enostavne tlakovane površine, vertikalne členitve s suhozidi, zidci in stopnicami, bogat vrtni program in vodni elementi.

Mariborski dvor, ki tvori urbanistično inovativen šestkotni kare, je pomemben tako zaradi izjemne prostorske lege kot tudi osrednje monumentalne kulise Trga revolucije, vidne že z Glavnega trga na levem bregu reke Drave. Zgrajen je bil v letih 1926 in 1927, na podlagi vabljenega arhitekturnega natečaja Pokojninskega zavoda, izvedenega leta 1925. Zmagovalni načrt je podpisal arhitekt Josip Costaperaria. Stavbo sestavljajo pravzaprav štiri hiše, od katerih sta dve dvakrat prelomljeni, zato celota stavbnega kareja učinkuje kot šestkotnik. V sredini je večje dvorišče. Na steni med Ljubljansko ulico in Trgom revolucije je ohranjen podpis arhitekta, investitorja in izvajalca, vendar je bil že leta 2004 težko berljiv: ARHITEKT (sledijo neberljive črke) JOSIP COSTAPERARIA, IZVEDLO PODJETJE ING. DUKIČ (Zupančič, 2004). Glede na čas prebujajoče se moderne je arhitekturni slog Mariborskega dvora zaznamoval prehod med historizmom in modernizmom. Na stavbi se še pojavljajo tradicionalne prvine, kot so opečne dvokapnice in elementi fasadnega okrasja, povzeti po historističnih slogih, vendar s sodobno izpeljavo stebrov, pilastrov, bordur in trikotnega zaključnega čela. S polkrožnimi zaključki vogalov se hiša približa modernejši arhitekturi, vendar je še vedno bolj dekorativna kot funkcionalna. Stavba nosi tudi kulturnozgodovinski pomen, saj je leta 1928 v enem delu začel delovati hotel Mariborski dvor, prav tako je imela v delu hiše prostore kavarna Orient. Po koncu druge svetovne vojne so zgradbo nacionalizirali. V njej je bilo urejenih okrog petdeset stanovanj in delovalo več lokalov. Leta 1951 je prostore naselila tedanja Delavska knjižnica, ki kot enota Mariborske knjižnice – Knjižnica Tabor tam deluje še danes.

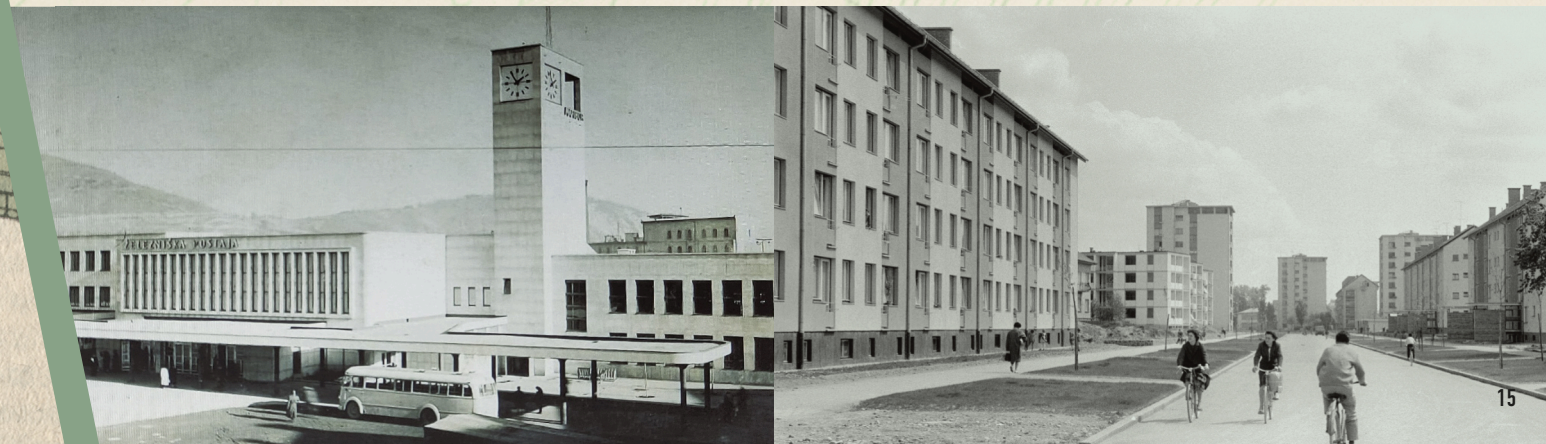
...da, ki ...
 odprite okna! Svetli zrak pri-
 haja v sobo, novo vdušje usta-
 ja, polno ozona, polno breske-
 ga idroja! (Ozon prihaja od burtov!)
 odprite okna, odprite duri: ...
 ...
 ...
 ...

03

POVOJNA IZGRADNJA MARIBORA

Uporaba novih gradbenih tehnologij in industrijskih, kasneje tudi prefabriciranih, materialov, je sčasoma omogočila vse racionalnejšo in cenejšo gradnjo, ki je odgovarjala potrebam nove družbene realnosti. Po drugi svetovni vojni se je močno povečalo število prebivalcev Maribora, zato se je na podlagi urbanizma po meri novega človeka sodobna urbana infrastruktura prepletla s historičnim mestom, zrasli pa so tudi novi stanovanjski predeli kot je stanovanjska četrt ob Gospodsvetski cesti. Ne smemo spregledati dejstva, da je Maribor med bombnimi napadi zaveznikov utrpel veliko škodo, saj je bilo več kot štirideset odstotkov stavb uničenih. Povojna obnova je povzročila dvoje: na eni strani obnovo in ohranjanje historične arhitekture, na drugi pa je izkoristila priložnost za novogradnje na območjih porušениh objektov. Novogradnje v vrzelih obstoječega mestnega tkiva, t. i. interpolacije, so se v merilu večinoma prilagajale obstoječim stavbnim karejem, a so bile v svojem izrazu sodobne. V staro mestno tkivo vraščene interpolacije dajejo Mariboru še danes prepoznaven značaj.

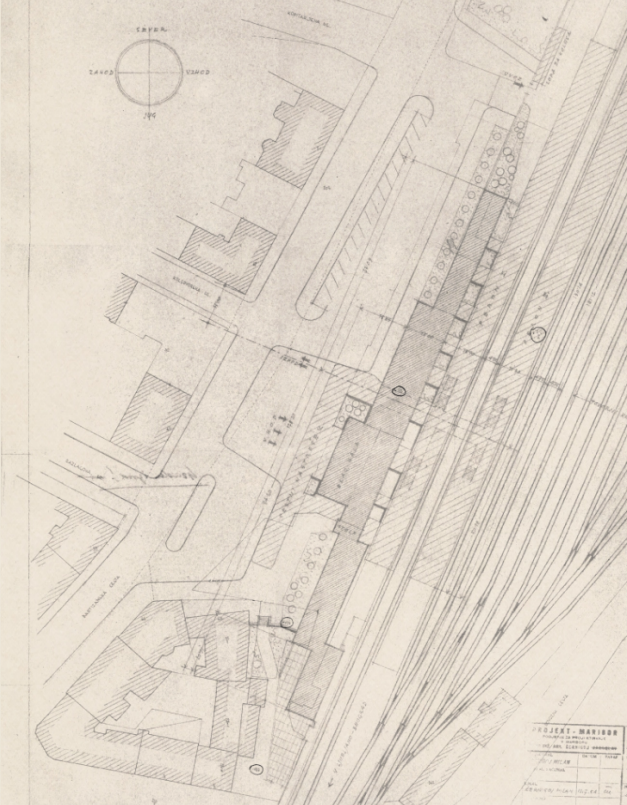

NOVA ŽELEZNIŠKA POSTAJA MARIBOR

Partizanska cesta 50, 2000 Maribor

Današnja železniška postaja je bila zgrajena na mestu prvotne iz leta 1846, ki je bila porušena med bombnimi napadi zavezniških sil v drugi svetovni vojni. Originalen in nepoškodovan je ostal le historistični objekt tovarne postaje, ki stoji še danes. Nova železniška postaja je z urbanističnega in arhitekturnega vidika pomembna stavba. Je prvi veliki arhitekturni podvig v povojni obnovi Maribora. Načrtovala sta jo projektanta mariborske podružnice Slovenija projekta Milan Černigoj in Dušan Čeranič v letih 1949–1953. Kot monumentalen objekt z izrazito horizontalno kompozicijo volumnov, zleknjenih vzdolž železniške proge, ki jo kot protiutež poudarja vertikala stolpa z uro, obvladuje širše območje vzdolž osrednje mestne prometnice, Partizanske ceste. Obenem pa zaključuje os Razlagove ulice, ki z razširitvijo v park oblikuje in kultivira prostor pred postajo. Zaradi neravnega terena, ki mu z različnimi višinami sledijo notranji prostori, je celotna stavbna masa višinsko in volumensko razčlenjena. Fasade so obložene z gladkimi belimi ploščami iz apnenca. Prostor vhodne avle je zasnovan kot velika in visoka osrednja dvorana s širokimi stopnicami ter pasom oken, umeščenih tesno pod strop za naravno osvetlitev. Na ulični strani je na volumen osrednje dvorane ob glavnem vhodu subtilno pripeta elegantna tanka ravna nadstrešnica na gobastih stebrih, ki ustvarja prvi plan in povezuje kompozicijo stavbnih volumnov v

ozadju. Nadstrešnica je prilagojena merilu pešca in njegovemu pogledu. Na obeh straneh glavnega vhoda sta v nadstrešnici oblikovani odprtini, namenjeni visokima topoloma, ki glavni vhod poudarjata kot živi zeleni vertikalni pred belo horizontalno arhitekture. V zadnjih letih je bila postaja v več fazah obnovljena, v letu 2025 je bila sanirana tudi vhodna avla, ohranjeni, konservirani-restavrirani in prezentirani so pomembni elementi in detajli arhitekture, prav tako pa tudi oprema, kot so prvotne blagajne z mehanizmom za izmenjavo denarja ter vse stavbno pohištvo. Čeprav sta jo avtorja zasnovala v duhu internacionalnega funkcionalizma, nosi mariborska železniška postaja več pomenov, ki presegajo preprosto funkcionalnost prometnega terminala: povojna obnova simbolizira nov začetek, modernistična arhitektura je izraz nove družbene identitete, nosi pa tudi močan socialni pomen, saj je bila železnica eden najpomembnejših zaposlovalcev. Prometno vozlišče Maribora ob robu zahodnega sveta nastopa kot temelj gospodarskega in družbenega razvoja tedanje Socialistične federativne republike Jugoslavije. Je reprezentančen objekt, ki je, glede na položaj Maribora ob meji z »Zahodom«, prav gotovo simbol izkazovanja moči tedanje države.

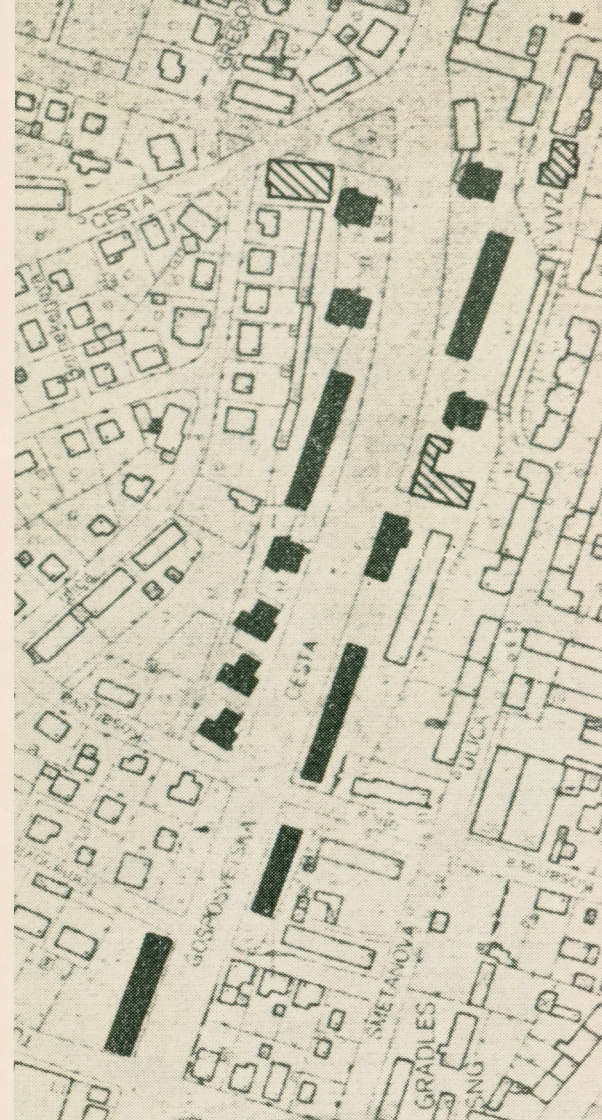
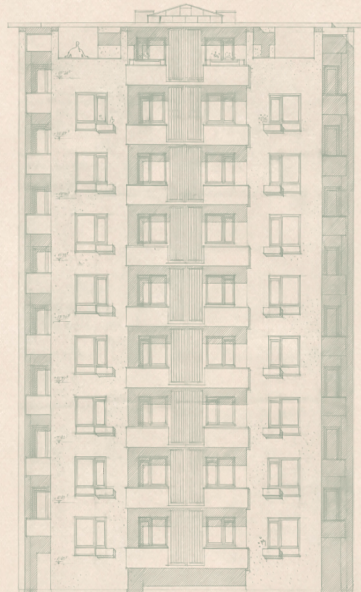

STANOVANJSKA ČETRTR OB GOSPOSVETSKI ULICI

Gospodsvetska ulica 20–60, 2000 Maribor

Urbanistično postavitve stanovanjske četrti je načrtoval Ljubo Humek. Zgrajena je bila med letoma 1954 in 1961. Posamezne stavbe so zasnovali arhitekti Ivan Kocmut, Vlado Emeršič, Borut Pečenko in Dušan Moškon. Sosesko gradijo vertikalni in horizontalni stavbni volumni stolpnic, stolpičev, nižjih tipiziranih blokov in spremljajočih objektov, ki jih v enotno kompozicijo povezujejo odprte zelene površine in volumni vzdolž v loku speljane ulice. Stolpnice iz let med 1953 in 1960, ki jih je po švedskem vzoru zasnoval Ivan Kocmut, so bile prve stolpnice v tedanji Jugoslaviji. Po izgradnji je bilo v soseski 430 stanovanj za približno 1330 stanovalcev. Gospodsvetska cesta je dobila vlogo zahodne mestne vpadnice. Z umestitvijo ob rob obstoječe strnjene zazidave se v morfološkem pogledu prilagaja strukturi koroškega predmestja. Izjemen pomen nove četrti ob Gospodsvetski cesti za razvoj stanovanjske arhitekture v Sloveniji ne izhaja samo iz njene oblikovne kompozicije, temveč zlasti zaradi izgradnje spremljajočih javnih objektov, namenjenih prebivalcem: zdravstvenega doma, trgovinskega paviljona in kasneje otroškega vrtca. S tem izkazuje visoko stopnjo mestotvornosti, sposobnosti graditi prostor in okolje, ki ustvarja živahno, kakovostno in socialno vključujoče mestno življenje. Poudarja pomen odprtih javnih prostorov in stavb, ki spodbujajo druženje in povezovanje ljudi.

Bistveni elementi mestotvornosti so aktivna pritličja, kjer se nahajajo trgovine, gostinski in obrtniški lokali itd. Ta kakovosten javni prostor spodbuja gibanje in zadrževanje ljudi zunaj stanovanja, dostopnost in prepletanje bivanjskih, delovnih in prostočasnih funkcij znotraj istega območja ter človeku prijazno merilo, tj. arhitektura, ki je podrejena pešcu, ne avtomobilu, kar povečuje občutek varnosti in pripadnosti skupnosti.

Za rešitev z naša ročeta, ura,
in forme in uporabi.
Za i v obliki!

04

MARIBOR NA POTI V SODOBNOST

PROJEKT MARIBOR-JUG

V času po drugi svetovni vojni je bilo eno ključnih vprašanj usmerjanje razvoja mesta Maribor proti jugu. S tem namenom je leta 1973 občina Maribor pri Urbanističnem inštitutu SRS v sodelovanju z Zavodom za urbanizem Maribor naročila izdelavo projekta, poimenovanega Maribor-jug. Gre za najobsežnejši projekt intenzivne stanovanjske gradnje v Mariboru na območju današnjih mestnih četrti Nova vas, Radvanje in Tabor. Za mesto, ki je do tedaj v praksi gradilo manjše soseske, pomeni prelomnico, saj uvaja celovito zidavo po načelu organizirane in usmerjene gradnje visoke gostote in intenzivnosti izrabe mestnih površin. Projekt že na ravni osnutka prostorske zasnove elemente mestnega tkiva razvršča v skupine po prostorskih vsebinah in oblikah, na podlagi katerih opredeli prostorsko organizacijo območja.

SOSESKA S-23

Cesta proletarskih brigad, Kardeljeva cesta, 2000 Maribor

Soseska 23 predstavlja začetek izvedbe urbanističnega projekta Maribor-jug, prostorskega in prometnega jedra ter glavnega urbanistično arhitekturnega poudarka na desnem bregu reke Drave. Zazidalni načrt za sosesko je izdelal Urbanistični inštitut SRS leta 1974. Še istega leta je bil uradni začetek gradnje, glavna pa je bila zgrajena do leta 1980. Soseska je urbanistično in arhitekturno kakovostno oblikovan sistem strnjenih stanovanjskih enot okoli glavnega križišča s podzemno tržnico in obdajajočim trgom. Ureditev odprtih zelenih površin je sestavni del zasnove. Pri gradnji blokov je bila uporabljena tehnologija tunnelsko betonskih stanovanjskih celic. Objekti so z namenom ustvarjanja vidnih poudarkov v prostoru tlorisno in višinsko močno členjeni, najvišji imajo 17 nadstropij. Zunanjsčini stavb daje izrazito prepoznavnost montažna aluminijasta fasada. Avtor fasadne obloge iz oblikovanih aluminijastih pločevin je Branko Kraševac. Barve fasad, ki so prav tako pomembne za dojemanje pojavnosti in ohranjanje celovitosti koncepta, so plod premišljenih strokovnih barvnih študij, ki so bile izdelane posebej v ta namen.

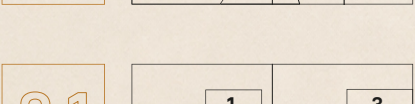
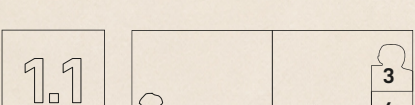
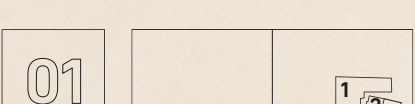
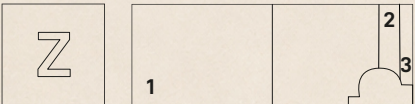
Na območju zahodnega sklopa soseske Nova vas I je bila v okviru urbanističnega projekta Maribor-jug predvidena lokacija osnovne šole. Natečaj zanjo je bil razpisan junija leta 1976, v okviru prav tedaj ustanovljenega Društva arhitektov Maribor. Rešitev je bil izhodiščni objekt sodobnih tipskih šol, načrtovanih na podlagi zmagovalne natečajne zasnove. Koncept je predvidel vhodno avlo kot središče šole, ki povezuje in hkrati usmerja uporabnike, notranja in zunanja organizacija sta namreč strogo ločevali hrupne dele (športne dvorane, skupni prostori) od mirnih izobraževalnih traktov (učilnice). Avtorja sta Borut Pečenko in Drago Klemenčič iz Inženiring biroja. Barvane fasadne elemente iz aluminijevskih pločevin je oblikoval arhitekt Kraševac. Šola je bila zgrajena v letih 1977–1979. Gradnjo je financiral prvi mariborski samoprispevek. Hkrati velja tudi za največji in najzahtevnejši objekt, zgrajen iz referendumskih sredstev. Kot odvod osnovne zasnove sta bili kasneje zgrajeni še mariborski osnovni šoli Tabor II in Borcev za severno mejo. Izjemnost arhitekture se odraža v zasnovi, oblikovanju in barvah, tako zunanjščine kot tudi notranjščine, predvsem pa v razgibanem oblikovanju volumnov in fasadne opne iz

barvnega aluminija ter valovite členjene ravne strehe. Kraševčev pristop je ne le arhitekturno izjemno inovativen, temveč tako z oblikovanjem kot tudi z barvitostjo nevsiljivo nagovarja najmlajše in starejše uporabnike, ter jih vsa leta tudi vzgaja z likovnim zgledom v občutljivosti za arhitekturno kakovost. Z zadnjo temeljito obnovo v okviru energetske sanacije leta 2023 je šola ponovno zasijala v brezčasni likovni atraktivnosti. Morda je tovrstna novejša arhitektura še pred leti naletela na nerazumevanje ali je bila vsaj neopazna in samoumevna, vendar je prav, da kot družba ozavešimo, da arhitektura 20. stoletja ni in ne sme biti nekje na meji med naveličanim in pozabljenim, zgolj samoumevna. Pomembno je prepoznati in ceniti njeno kakovost ter negovati in ohraniti njeno prezenco, da bo ostala prepoznavna in vredna tudi zanamcem.

SLIKOVNO GRADIVO

(vsi spletni dostopi 28. 8. 2026)

NASLOVNICA - KOLAŽ 1:

- 1 Srečko Kosovel, portret (NUK dLib: <https://dlib.si/details/URN:NBN:SI:img-BTMUSTPQ>)
- 2 Lepljenje: Prostor, Leteča ladja (https://sl.wikisource.org/wiki/Lepljenje:_Prostor)
- 3 Branko Kraševac, portret (foto: arhiv družine Kraševac)

KOLOFON - KOLAŽ 2:

- 1 Lepljenje: Zrcala (https://sl.wikisource.org/wiki/Lepljenje:_Zrcala)

PRVA NOTRANJA STRAN:

- 2 VEKŠ, fasadna obloga, Branko Kraševac (foto: Rok Ratej, 2026, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)

ZEMLJEVID IN ČASOVNICA

- 1 Zemljevid Maribora (FIGUREGROUNDS. Maribor – Figure-Ground Diagram & City Map: <https://www.figuregrounds.com/product/maribor-figure-ground-diagram-city-map/>)

KAZALO - KOLAŽ 3:

- 2 Izris južne fasade OŠ Tabor I (IMObiro d. o. o., 2023, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)
- 3 Detalj fasadne obloge VEKŠ, Branko Kraševac (foto: Rok Ratej, 2026, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)

KOLAŽ 4:

- 1 Načrt gradnje enostanovanjske hiše – vile (Adolf Baltzer, 1892, Pokrajinski arhiv Maribor, SI_PAM_0011_057_00001-001a)
- 2 Načrt prezidave stanovanjske hiše – vile (Jelenec in Šlajmer, 1934, Pokrajinski arhiv Maribor, SI_PAM_0011_057_00001-005)

KOLAŽ 5:

- 1 Srečko Kosovel, portret (NUK dLib: <https://dlib.si/details/URN:NBN:SI:img-BTMUSTPQ>)
- 2 Lepljenje: Prostor, Leteča ladja (https://sl.wikisource.org/wiki/Lepljenje:_Prostor)
- 3 Branko Kraševac, portret (foto: arhiv družine Kraševac)
- 4 Maribor – Telekom, fasadna obloga, Branko Kraševac (foto: Urban Štebljaj, arhiv družine Kraševac)

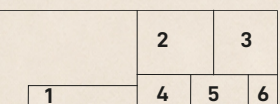
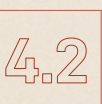
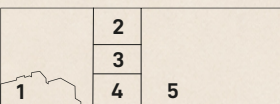
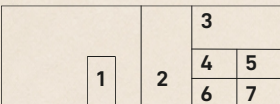
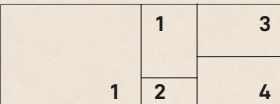
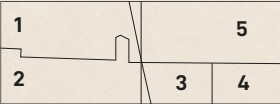
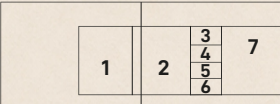
KOLAŽ 6:

- 1 Sferično zrcalo, rokopis Srečka Kosovela (NUK dLib: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:img-DCPSVIXF>)
- 2 Pogled na Kralja Petra trg, 1934–1940 (NUK dLib: <https://dlib.si/details/URN:NBN:SI:img-31GAF1XP>; izvirnik: UL FF, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo)
- 3 Skupni gradbeni načrti za kompleks štirih stavb Mariborskega dvora (Uprava za gradnje in regulacijo Maribor, TA/366–TA/1261/1.01/1, šk. 619, 1925, Pokrajinski arhiv Maribor PAM, SI_PAM/0011)
- 4 Načrt prezidave stanovanjske hiše – vile, severna stran (Jelenec in Šlajmer, 1934, Pokrajinski arhiv Maribor, SI_PAM_0011_057_00001-010)

- 1 Hutterjeva vila z vrtom nekoč (Ferlež, 2008, str. 26, izvirnik dediči Josipa Hutterja)
- 2 Hutterjeva vila z vrtom leta 2015 (foto: Eva Sapač, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)
- 3 Pergola ob vili (foto: Barbara Lečnik, 2026, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)

HRBTNA STRAN:

- 4 Maribor – Visoka ekonomsko komercialna šola (VEKŠ), fasadna obloga, Branko Kraševac (foto: Rok Ratej, 2026, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)

- 1 Mariborski dvor, podpis arhitekta, investitorja in izvajalca (foto: Katja Berden, 2026, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)
- 2 Skupni gradbeni načrt za kompleks štirih stavb Mariborskega dvora (Uprava za gradnje in regulacijo Maribor, TA/366–TA/1261/1.01/1, šk. 619, 1925, Pokrajinski arhiv Maribor, SI_PAM/0011)
- 3 Pogled na Mariborski dvor s starega mostu (Zupančič, 2004, str. 60)
- 4 Pogled na objekt iz smeri nekdanjih vrtov (Zupančič, 2004, str. 59)
- 5 Pogled na hotel iz Masarykove ceste (foto: Pivka, 1926, Pokrajinski arhiv Maribor, Arhiv ZUM N8/6-1946-2)
- 6 Pogled na Mariborski dvor iz Ljubljanske ulice (foto: Jože Gal, 1955, arhiv Večer, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ljubljanska_ulica_in_levo_Mariborski_dvor_1955.jpg)
- 7 Glavna fasada Mariborskega dvora (foto: Katja Berden, 2026, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)

KOLAŽ 7:

- 1 Mehanikom, rokopis Srečka Kosovela (<https://sl.wikisource.org/wiki/Mehanikom>)
- 2 Arhitekturna risba nove železniške postaje Maribor (avtor: Milan Černigoj, 1953, Pokrajinski arhiv Maribor, SI_PAM/1889 Zavod za urbanizem Maribor, TE 7/17)
- 3 Železniška postaja ok. 1960 (Stare fotografije mesta Maribor: https://zmaga.com/forum_topic.php?pg=3&id=19531)
- 4 Gosposvetska cesta (foto: Jože Gal, 1961, arhiv Večer, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=Gosposvetska+cesta+v+Mariboru+1961&title=Special%3AMediaSearch&type=image>)
- 5 Grafična podlaga: Kolodvor Maribor, glavni načrt, situacija, kopija uradnega načrta (Milan Černigoj, Pokrajinski arhiv Maribor)

- 1 Grafični podlagi: Kolodvor Maribor, glavni načrt, situacija, kopija uradnega načrta (Milan Černigoj, Pokrajinski arhiv Maribor)
- 2 Pogled na nadstrešnico in zasaditev topola po prenovi 2025 (foto: Katja Berden, 2026, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)
- 3 Železniška postaja leta 1971 (Pokrajinski arhiv Maribor, SI_PAM/1889 Zavod za urbanizem Maribor, TE 49/Parizanska cesta)
- 4 Železniška postaja po prenovi 2025 (foto: Rok Ratej, 2026, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)

- 1 Risa južne fasade na Gosposvetski cesti 20 (Branko Kocmut, 1954, Pokrajinski arhiv Maribor, SI_PAM/0011 Uprava za gradnje in regulacijo Maribor, MA/2171-2184)
- 2 Načrt razporeditve objektov ob Gosposvetski cesti, 1979 (Pirkovič-Kocbek, 1982, slika 45, s. p.)
- 3, 5 Objekti med gradnjo (foto: Jože Gal, 1961, arhiv Večer, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=Gosposvetska+cesta+v+Mariboru+1961&title=Special%3AMediaSearch&type=image>)
- 4 Pogled iz Rosinove ulice (foto: Anton Vončina, 1957, Pokrajinski arhiv Maribor, fond SI_PAM/1889 Zavod za urbanizem Maribor, TE 9/58)
- 6 Nova urbanistična in krajinsko-arhitekturna ureditev (foto: Anton Vončina, 1963, Pokrajinski arhiv Maribor, fond SI_PAM/1889 Zavod za urbanizem Maribor, TE 9/58)
- 7 Današnja ozelenjena Gosposvetska ulica (foto: Rok Ratej, 2026, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)

KOLAŽ 8

- 1 Rdeča raketa, rokopis Srečka Kosovela (NUK dLib: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:img-GCMIU3K3>)
- 2 Maribor-jug, maketa soseske Nova vas I z osnovno šolo Tabor I (Sapač, 2010, str. 178)
- 3 Soseska S-23 (foto: Urban Štebljaj, arhiv družine Kraševac)

- 1 Maketa soseske S-23 (*Večer*, sreda 9. 3. 1977, str. 4)
- 2, 3 Soseska proti koncu gradnje (Sapač, 2010, str. 161, 175; izvirnik: Stavbar, fotoarhiv)
- 4 Pogled na soseseo z juga (Sapač, 2010, str. 161; izvirnik: Stavbar, fotoarhiv)
- 5 Soseska S-23 (foto: Urban Štebljaj, arhiv družine Kraševac; objava: *Dediči prostora*, 2021, str. 361)

- 1 Izris južne fasade OŠ Tabor I (IMObiro d. o. o., 2023, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)
- 2, 3 Osnovna šola Tabor I, detajla fasade po obnovi (foto: Barbara Lečnik, 2023, dokumentacija ZVKDS Območna enota Maribor)
- 4 Med gradnjo valovite strešne konstrukcije šole (Pokrajinski arhiv Maribor, fond: Konstruktor)
- 5 Pogled na soseseo Nova vas in gradnjo šole (Pokrajinski arhiv Maribor, fond: Konstruktor)
- 6 Pogled na šolo iz zraka (Sapač, 2010, str. 182; iz: *Katalog ZIM od ustanovitve ZIM leta 1981 do leta 1990*, s. p.)

VIRI IN LITERATURA

Matjaž Bertonecelj, *Branko Kraševac. Arhitekt in industrijski oblikovalec* (razstavni katalog), Slovenska Bistrica 2019.

Petra Černe Oven, Vizualizacija poezije skozi konstruktivni dialog urednika in oblikovalca na podlagi analize primera Integrali '26, *Vizualna pismenost* [spletna objava], Ljubljana 2024, str. 44–60. Spletni vir, citiran 15. 7. 2026: <https://dx.doi.org/10.51938/9789612972868>.

Jerneja Ferlež, *Josip Hutter in bivalna kultura Maribora*, Maribor 2008.

Jerneja Ferlež, Načrtovanje, uporabe in pouporabe vile Hutter, *Outsider – revija, ki presega meje* [spletna objava], št. 29, letn. 8, 2022, str. 11–13. Spletni vir, citiran 15. 7. 2026: <https://outsider.si/jerneja-ferlez-načrtovanje-uporabe-in-pouporabe-vile-hutter/>.

Dean Damjanović, Mihela Kajzer, Miran Krivec, Svetlana Kurelac, Lilijana Medved, Nina Nahtigal, Eva Sapač, Suzana Vešligaj, Alenka Zupan, Strokovne podlage za razglasitev kulturnih spomenikov lokalnega pomena za občino Maribor, Zavod za varstvo kulturne dediščine Območna enota Maribor, Maribor 2024 (tipkopis delovnega gradiva, dokumentacija ZVKDS, Območna enota Maribor).

Dediči prostora, varuhi pomnikov. Ob 60-letnici mariborske spomeniškovarstvene službe (ur. Mateja Neža Sitar), Maribor 2021.

Nina Hriberšek Vuk, (Kult)urni potep po naših krajih – Mariborski dvor. Spletni portal Mariborska knjižnica. Spletni vir, citiran 29. 6. 2026: <https://knjiznica-mb.si/o-nas/priporocamo/sprehodi/kulturni-potep-po-nasih-krajih-mariborski-dvor>.

Ljubo Humek, mariborski urbanist in arhitekt (razstava, projekt predstavitve Ljuba Humeka in njegovega delovanja v Mariboru), Maribor 2019. Spletni vir, citiran 29. 6. 2026: Brosura_Ljubo-Humek-MB-urbanist-arhitekt_20191216_095704-2.

Katalog ZIM od ustanovitve ZIM leta 1981 do leta 1990, s. p. (arhiv Zavod za izgradnjo Maribora).

Srečko Kosovel, *BARŽ ≡ KONS. Besede v prostoru* (ur. Igor Saksida, ilustr. Damijan Stepančič), Dob pri Domžalah 2015.

Srečko Kosovel, *Integrali '26* (ur. Anton Ocvirk, oblik. Jože Brumen, izd. Cankarjeva založba), Ljubljana 1967 (zadnja izdaja v zbirki eKlasiki Beletrina, Ljubljana 2013).

Likovna umetnost v prostoru mesta Maribor. Spletni portal MariborArt.si. Spletni vir, citiran 30. 6. 2026: <http://www.mariborart.si>.

Parki – umetnost oblikovanja prostora, RES. 1 (ur. Maja Črepinšek), Ljubljana 1992.

Jelka Pirkovič Kocbek, *Izgradnja sodobnega Maribora. Mariborska arhitektura in urbanizem med leti 1918 in 1976*, Ljubljana 1982.

Jelka Pirkovič, Ohranjanje stavbne dediščine dvajsetega stoletja, *20. stoletje: arhitektura od moderne do sodobne. Vodnik po arhitekturi* (zbirka DEKD; ur. Damjana Prešeren), Ljubljana 2001, str. 11–22.

Vojteh Ravnikar, Maruša Zorec, Tina Gregorič, Nataša Koselj, *Evidenca in valorizacija objektov slovenske moderne arhitekture med leti 1945–1970*, Ljubljana 2000.

Eva Sapač, Urbani razvoj Maribora v 20. stoletju. Umetnostnozgodovinsko in spomeniškovarstveno vrednotenje urbanistično oblikovalskih kvalitet mesta (doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani), Ljubljana 2010.

Eva Sapač, Arhitektura in urbanizem modernizma ter postmodernizma, *Dediči prostora, varuhi pomnikov. Ob 60-letnici mariborske spomeniškovarstvene službe* (ur. Mateja Neža Sitar), Maribor 2021, str. 327–361.

Zdenka Semlič Rajh, Žiga Oman, Lučka Mlinarič, *Maribor – mesto, hiše, ljudje. Stavbna zgodovina starega mestnega jedra med sredino 18. stoletja in letom 1941*, Maribor 2012.

Tanja Simonič Korošak, Ilse Fischerauer, V ospredje: pionirke slovenske arhitekture, gradbeništva in oblikovanja. Spletni vir, citiran 29. 6. 2026: https://uifs.zrc-sazu.si/sites/default/files/ilse_fischerauer_L.pdf.

Tanja Simonič Korošak, Predstave o naravi v vidni zaznavi krajine (doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani), Ljubljana 2002.

Stalna postavitev: 20. stoletje. Kontinuitete in prelomi, Moderna galerija Ljubljana. Spletni portal MG+MSUM. Spletni vir, citiran 26. 6. 2026: <https://www.mg-lj.si/si/razstave/289/20-stoletje-kontinuitete-in-prelomi/>.

Gregor Škratek, Blokovne stanovanjske soseske v Mariboru, morfološki, funkcijski in socialno-geografski oris (doktorska disertacija, Univerza v Mariboru), Maribor 2018.

Božena Tokarz, Ideja integralov v Kosovelovi poeziji (prev. Niko Jež, Ana Jelnikar), *Primerjalna književnost*, 28 (posebna), 2005, str. 35–43, 163–173.

Matevž Tomšič, Postmodernizem in arhitektura, *Teorija in praksa*, let. 31, št. 9/10, 1994, str. 900–908. Spletni vir, citiran 15. 7. 2026: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-705NCOHR>.

Janez Vrečko, *Srečka Kosovel* (zbirka Monografije k zbranim delom slovenskih pesnikov in pisateljev, 13), Ljubljana 2011.

Janez Vrečko, *ČAS ≡ PROSTOR. Ob stoti obletnici smrti Srečka Kosovela* (zbirka Novi pristopi), Ljubljana 2026.

Gojko Zupan, Arhitektura dvajsetega stoletja, *20. stoletje: arhitektura od moderne do sodobne. Vodnik po arhitekturi* (zbirka DEKD; ur. Damjana Prešeren), Ljubljana 2001, str. 5–10.

Zgodovinski parki in vrtovi v Sloveniji (zbirka DEKD; ur. Jerneja Batič), Ljubljana 1995.

Bogo Zupančič, *Arhitekt Josip Costaperaria in ljubljansko moderno meščanstvo*, Ljubljana 2004.